

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ АРХЕТИПИ ЛЮДИНИ ЯК ПРЕДСТАВНИКА НАЦІЇ

Богдан Бевза

Львівський національний університет імені Івана Франка

Гене́за етно́сів, наро́дів, наці́й, їхнього функціонування в межах суспільства і держави, формування ідентичності, ідеї, мети, напряму залежить від їх архетипів. Адже природно шукати причини і основи колективних творінь у колективних структурах психіки. У цьому контексті, виділяючи загальні закономірності розвитку суспільства, нації чи держави, варто спиратися на фундаментальні основи свідомості її членів, а точніше на їх архетипічний складник. Адже модель сприйняття світу, яка, по суті своїй, заснована на архетипах, визначає як індивідуальну поведінку особистості, так і розуміння понять колективного, національного чи державного характеру. Інакше кажучи, архетипи чинять серйозний вплив на ключові психічні та поведінкові програми, мислення і бачення світу.

З погляду утворення націй, ключовими аспектами архетипів постають символи і прообрази, які визначають вектор поступу нації у безпосередньому вираженні у свідомості членів нації через певний контекст, задані смисли. Будь-який вектор може бути визначений у своєму спрямуванні тільки на певній системі координат, за наявності апріорних сутностей, щодо яких ведеться обрахунок. Архетипи, виявляючись в архетипічних образах, постають саме такою системою координат. Очевидним тут видається факт множинності прочитань вектору, що зумовлений неоднорідністю фундаментальних архетипів, а також факт певної передзаданості осмислень, з якої випливає можливість дослідження конкретної соціально-політичної дійсності з погляду можливих дій із боку держави та її інститутів, сприйняття цієї дійсності громадянами, особливостей формування ідентичності, національної ідеї та ін.

Необхідно додати також, що для згаданої «системи координат» архетипи, виражені в архетипічних образах, – лише точки на прямих. Вектори спрямування прямих, точка перетину («0»), розташування на них фундаментальних архетипів потребують більшого дослідження.

С. Кримський так описував цю проблематику: «У кожного представника нації є щонайменше три фундаментальні архетипи. Це символічна трійця: Дім, Поле, Храм. Дім – це святе докільля буття <...> Стосовно Поля мається на увазі не степ взагалі, а життєвий топос <...> А Храм – це святині, які сповідує людина» [1].

Тож Дім для людини – відображення відправної точки буття. Так само, як архетипи у свідомості людини закладають основи «системи координат» світогляду, характеристики Дому постають носіями істинності, непорушності, софійності у погляді людини на світ. Щодо цих характеристик людина вимірює та означає перетворювану реальність, а отже, трансцендує її. Єдність та взаємозумовленість істинності, непорушності та софійності (як єдності творця, творіння і процесу творіння) слугують ключовим аспектом творення архетипічних образів.

Описуючи архетип Поля у книзі «Під сигнатурою Софії», С. Кримський зазначав: «Поле знаменує життєвий топос людно́сті <...> «поле життя», джерело багатства, економічний простір виживання. Поле – це загальний знаменник походження етносу, «рідний край», батьківщина, коріння роду тощо» [2, с. 292].

Найважливішим нині аспектом архетипу Поля вважаємо «загальний знаменник походження етносу». Очевидно, «походження» в цьому випадку не тільки трактування історичної ретроспективи, а також визначення способів, шляхів і моделей організації

території, означеної Поле. Тут йдеться не лише про Поле як територію держави, а також про Поле як регіон і навіть як місце, визначене образом Дому, тобто обмежене власним обійстям. Амплітуда коливань означень цього «знаменника» як загроза існуванню нації потребує додаткової розробки.

Розглядаючи архетип Храм, проведемо тонку межу між особистісними і колективними «святинами». При цьому межа тут відіграє як дезінтегруючу, так і інтегруючу роль.

З одного боку, «святині» людини частково зумовлені пережитим і усвідомленим досвідом її етносу чи нації. І тому ключові засади виживання і процвітання спільноти, виражені у вигляді непорушних цінностей, займають певне місце в її світогляді. З іншого боку, «святині» людини можуть виступати творінням самої людини. Тому, коли «сповідування святині» стає усвідомленим процесом, зміст цієї «святині» набуває потенціалу перетворення.

Отже, фундаментальними архетипами людини як представника нації визначаємо Дім, Поле і Храм. Дім трактуємо як «святе довкілля буття» людини, відправну точку буття. Поле трактуємо як «життєвий топос людності», джерело багатства, економічний простір виживання, «загальний знаменник походження етносу», «рідний край», батьківщину, коріння роду тощо. Храм визначаємо як «святині людини та її етносу».

Список використаних джерел:

1. Кримський С.Б. Принципи духовності XXI століття. *День*. 2002. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/sergiy-krimskiy-principi-duhovnosti-hhi-stolittya>.
2. Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії. Київ : Києво-Могилянська академія, 2008. 368 с.